

Makroekonomik Açıdan Dibe Doğru Düşüşte Hizmet ve Sermaye Dolaşımı

Çağatay TUNÇSİPER* Çağla ODUNCULAR**

ÖZ

Küreselleşme ile ülkeler arasındaki mal, hizmet ve sermaye dolaşımı serbestleşmiş ve dünya ekonomileri birbirleri ile daha entegre hale gelmiştir. Bunun yanı sıra her geçen gün artan teknolojik gelişme ülkeleri birbirlerine daha da yakınlaştırmaktadır. İşgücü piyasası, içinde bulunduğu global sistemden gittikçe daha da etkilenir bir duruma gelmiştir. Bu dönüşüm bütünsel bir niteliktedir. Global sistemde bulunan ülkelerin işgücü piyasaları bu küresel etkileşim ve değişimden bazen fayda sağlarken bazen de zarara uğramaktadır. Böylelikle artan küreselleşme ve rekabet ortamı dünya ülkelerini emek açısından dibe doğru bir yarış içine sürüklemiştir. İşgücü standartlarının aşağı doğru indirilmesi anlamına gelen “dibe doğru yarış” olgusu yabancı literatürde “race to the bottom” olarak geçmektedir. Çalışmanın temel amacı işgücü piyasalarındaki dönüşüm sürecini işgücü standartlarındaki dibe doğru yarış kapsamında incelemektir. Bu amaç doğrultusunda çalışma, “dibe doğru yarış” şeklindeki temel ekonomik soruna odaklanmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde küresel sistem ve işgücü standartlarına yer verilmiş, ikinci bölümde dibe doğru yarış kavramı açıklanmıştır. Son bölümde ise, işgücü standartları ile uluslararası ticaret ilişkisi incelenmiştir. Küreselleşen sistem içerisinde teknolojik ilerleme ve artan rekabet baskısı, gelişmiş ülkelerdeki sermayenin global ölçekte kuvvet kazanmasına yol açarken az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde işgücü unsurunun kazandığı haklardan tavizler vermesine neden olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dibe Doğru Yarış, Uluslararası İşgücü Standartları, İşgücü Piyasaları, Küreselleşme

JEL Sınıflandırması: F13, F16, F53

Service and Capital Circulation in the Race to the Bottom from a Makroekonomi Perspective

ABSTRACT

With globalization, the circulation of goods, services and capital between countries has been liberalized and world economies have become more integrated with each other. In addition, the ever-increasing technological development brings countries closer to each other. The labor market has become more and more affected by the global system it is in. This transformation is of a holistic nature. While the labor markets of the countries in the global system sometimes benefit from this global interaction and change, sometimes they suffer losses. Thus, the increasing globalization and competitive environment has dragged the countries of the world into a race towards the bottom in terms of labor. The phenomenon of "race to the bottom", which means lowering the labor force standards, is referred to as "race to the bottom" in the foreign literature. The main purpose of the study is to examine the transformation process in the labor market within the scope of the race to the bottom in labor standards. For this purpose, the study focuses on the basic economic problem of "race to the bottom". In the first part of the study, global system and labor standards are included,

*Dr., Centrade Fulfillment Services, İzmir, email: tuncsipercağatay@gmail.com, ORCID Bilgisi: 0000-0002-0445-3686

**Arş. Gör., İzmir Demokrasi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, İzmir, email: cagla.oduncular@idu.edu.tr, ORCID Bilgisi: 0000-0003-2964-8479

(Makale Gönderim Tarihi: 13.12.2022 / Yayına Kabul Tarihi:09.03.2023)

Doi Number: 10.18657/yonveek.1218214

Makale Türü: Araştırma Makalesi

in the second part the concept of race to the bottom is explained. In the last part, the relationship between labor standards and international trade is discussed. Technological progress and increasing competitive pressure in the globalizing system caused the capital in developed countries to gain strength on a global scale, while causing the labor force in underdeveloped and developing countries to make concessions from their rights.

Key Words: *Race to the Bottom, International Labour Standards, Labor Markets, Globalization*

JEL Classification: *F13, F16, F53*

GİRİŞ

Günümüzde sürekli gündemde olan küreselleşme olgusu dünya üzerindeki olayları ve ilişkileri etkileyerek yaşadığımız dönemi dönüştürmektedir. 1970'li yıllardan sonra küresel rekabette devletlerin dış ticarete müdahale edebildiği geleneksel metotlardan yeni dönem korumacılığı olarak ifade edilen stratejilere yer vermeye başlandı. Bu süreç ile birlikte sermaye hareketleri uluslararası düzeyde yaygınlaşmaya başladı ve ekonomiler birbirleri ile daha iç içe bir hale geldi. Bu durum iktisat politikalarında da dönüşüme yol açmıştır. Küresel ticaret stratejilerinde liberalleşme de bu dönüşümün bir parçasıdır. GATT müzakereleri, WTO ve serbest ticaret anlaşmaları ile birlikte küresel ticaretin karşısındaki duvarlar yıkılmış, kuralsız hale gelen ve serbestleşen bir dış ticaret olgusu oluşturulmuştur. Özellikle işgücü piyasalarında gerçekleşen küreselleşme ile beraber yeni istihdam şekiller ortaya çıkmıştır. Emek piyasalarındaki küreselleşme; esas itibarıyla, farklı ulusal emek gücü piyasalarının karşılıklı olarak etkileşimlerinin artması, birbirlerini daha kolay etkileyebilir hale gelmeleri ve uluslararası emek gücü piyasasında farklı bir iş bölümü meydana gelmesi şeklinde olmaktadır. Teknolojik ilerlemeler niteliksel açıdan yüksek olan emek gücüne olan talebi artırırken niteliksel açıdan düşük olan emek ihtiyacını azaltmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2018: 1). Ar-Ge, proje, tasarım ve teknik süreçlerde nitelik ve ücret açısından yüksek düzeylerde olan işgücünün gelişmişlik düzeyi yüksek olan ülkelerde istihdamı devam etmektedir; üretimin alışılagelmiş süreçleri ise gelişmişlik düzeyi düşük ülkelere transfer edilmektedir (Uyanık, 2008: 213). Süreçte emeğin niteliği, ücretler ve çalışma şartları gibi birçok faktörde önemli değişiklikler yaşanmıştır. Ülkeler, içinde buldukları bu yeni süreçte yeni problemlerle karşı karşıya kalmışlar ve çıkış yolu aramaya koyulmuşlardır. Bununla birlikte emek piyasasında sermayenin üretim sürecinin dünyadaki maliyet düzeyi açısından düşük ülkelere kayması ülkelerin bilgi çalışanı talebini yükseltirken, imalat sanayisindeki işgücünü azaltmıştır. Böylece işsizlik yapısal bir niteliğe dönüşmüş, enformel istihdamda artışlar yaşanmıştır (Erol, 2016: 35). Bilgi iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, esnek üretim sistemi ve dünyadaki taşeron düzenlemeler üretim süreçlerini bölmüştür. Bu durum emek gücü oranının azalma trendi izlemesine yol açmıştır. Az gelişmiş veya gelişmekte olan ekonomiler mevcut işgücü koşulları ve ücretler üzerinde olumsuz baskı kurarak yabancı sermaye yatırımları için cazip koşullar yaratmaktadırlar. Genel itibarıyla sermaye ve teknoloji bakımından sıkıntıda olan az gelişmiş ülkeler yabancı sermayeyi kendilerine yönlendirebilmek adına muhafaza edici iş hukuku yönetmeliğinin gelişiminin sağlanmaması, yatırımcının ayrıcalıklı olarak muhafaza edilmesi,

vergiden muaf olma ve vergi indirimine gitme gibi teşvik önlemleri uygulayabilmektedirler (Kutal ve Büyüksulu, 1996: 40).

Küreselleşme sürecinde ekonominin kuralsız hale gelmesi, imalat bünyesindeki değişim, işgücündeki yapısal değişim gibi dönüşümler işgücü piyasalarını etkilemiştir. Ortaya çıkan bu durumlar sonucunda; küresel anlamda istihdam üzerinde negatif bir etki yaratılmış ve istihdam sıkıntısı süregelen bir hal almıştır. Bununla birlikte, gelişmekte olan ülkelerde istihdam sorunu yoksulluk ile bütünleşmiş bir yapıya bürünmüştür. Bu bağlamda dünyada üretim düzeyi yükselirken istihdam düzeyi düşmekte ve emek başına üretim düzeyi artmaktadır (Baştaymaz, 1998: 21).

Küreselleşmeyle birlikte başta gelişmişlik düzeyi düşük olan ülkelerdeki olmak üzere bütün dünya ekonomilerindeki sosyal standartlar ciddi bir şekilde aşınma sürecine girmiştir. Merkez ülkelerin yönlendirdiği gelişmekte olan ekonomiler, ihracata dayalı kalkınma stratejileri ile gelişmişlik düzeyi yüksek olan ekonomilerin piyasalarına emek yoğunluğu yüksek sanayi malları ile dahil olma rekabetine dayanan bir sisteme entegre edilmektedirler. Uluslararası emek gücü piyasası kapsamında değerlendirildiğinde sermayenin tek bir ülkeye bağımlı olmayıp, çeşitli ülkelerin pazarlarına açılan oldukça büyük bir alanla yüz yüze olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle 1990’lardan itibaren emek gücü piyasalarında, yeni istihdam şekillerinin oluşmasıyla beraber emek günün kutuplu hale getirildiği, esneklik düzenlemeleriyle beraber ücretlerin negatif etkilendiği yeni bir sürece girilmiştir. Dünyadaki birçok bölge uluslararası boyutta emek gücü maliyetlerinin aşağı çekilmesinde oldukça elzem bir paya sahip “ucuz işgücü rezervleri” şekline dönüştürülmüştür (Uyanık, 2008: 214). Küresel işgücü standartları rekabet açısından irdelendiğinde tartışılması gereken husus ülkelerin işçi hakları bağlamında görece olarak daha alt standartlarda üretim yapmaları halinde düşük standartların o ülkelerin ihracatlarında haksız çıkarlara neden olup olmadığıdır. Bu durumla ilgili olarak düşük işgücü standartları ile yapılan ihracatın rekabet baskısı ile öteki ülkelerin de üretim standartları üzerinde bir baskıya yol açıp açmaması durumu da diğer bir önemli noktadır. Bu durum uluslararası yazında “dibe doğru yarış” olarak ifade edilmektedir. Bu çalışma ile birlikte Birleşmiş Milletler Kalkınma Hedeflerinden sekizincisi olan insana yakışır iş hedefine dikkat çekilmektedir. Çalışmada işgücü piyasalarının dibe doğru yarış kavramı doğrultusunda açıklanması amaçlanmıştır. Bu bağlamda çalışmada öncelikle emek gücü standartları incelenmiş, daha sonra race to the bottom olgusu irdelenmiştir. Son bölümde ise, işgücü standartları ve uluslararası ticaret ilişkisine yer verilmiştir. Küreselleşme sürecinde artan rekabet baskısı çalışma standartlarının düşürülmesi suretiyle işgücü aleyhine sonuçlar doğurabilmektedir. Bu durumun uzun dönemde ortaya çıkaracağı olumsuzlukların önüne geçebilmek için işgücü şartlarını iyileştirmeye yönelik çabaların artırılmasına ihtiyaç vardır. Ekonomik kalkınmanın önemli göstergelerinden olan çalışma standartlarının uluslararası ortamda teşvik edilmesi oldukça önemlidir.

I. KÜRESEL SİSTEM VE ULUSLARARASI İŞGÜCÜ STANDARTLARI

Üretim süreçlerinde meydana gelen dönüşümler işgücü piyasalarını önemli ölçüde etkilemiştir. Üretimin küresel alana yayılması işgücü standartlarına dair tartışmayı tekrar gündeme getirmiştir. Bu bağlamda standartların uluslararası koordinasyonu kavramı gittikçe daha da önemli bir olgu haline gelmektedir. Üretim tekniğı ve küresel şartlara dayalı olarak emek maliyetlerine dayanan fiyat rekabeti sonucu işgücü koşulları giderek kötüleşmektedir. Bu bağlamda bu bölümde Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) açısından işgücü standartları değerlendirilmiştir.

A. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve İşgücü Standartları

Sosyal adaletin sağlanması ve insan hakları ve çalışma koşullarının daha iyi hale getirilmesi amacıyla 1919 yılında kurulmuş olan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Birleşmiş Milletler'in kuruluşlarından biridir (Nurdoğan, 2018: 80). 1946 yılında ILO, BM'den bağımsız olarak çalışmaya başlamıştır. Sonrasında dünya ülkelerinin çoğı ILO üyesi olmuştur. Örgüt, Sözleşme ve Tavsiye Kararları aracılığıyla çalışanların çıkarlarını ve haklarını müdafaa etmeye; özellikle en çok suistimale uğrayan kadın ve çocuk işçileri korumaya alınmaya ve çocuk işçiliğini engellemeye odaklanmaktadır. Örgüt küresel anlamda çalışma koşullarını daha iyiye taşımak ve bunu ortak bir küresel eylem olarak gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur (Aktay, 2012: 11).

“Temel ilkelere bağılı olarak ILO tarafından sekiz temel sözleşme tanımlanmaktadır (Aydın ve Albayrak, 2014: 325):

1. Örgütlenme özgürlüğü ve örgütlenme hakkının korunması sözleşmesi,
2. Örgütlenme Hakkı ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesi,
3. Zorla Çalıştırma Sözleşmesi,
4. Zorla Çalıştırmanın Kaldırılması Sözleşmesi,
5. Minimum Yaş Sözleşmesi,
6. Çocuk Emeğinin/İşçiliğinin En Kötü Biçimleri Sözleşmesi,
7. Eşit Ücret Sözleşmesi,
8. Ayrımcılık (iş ve meslek) Sözleşmesi.

1998'de ILO 'Çalışma Hayatında Temel İlkeler ve Haklar ve Takibi Üzerine Bir Deklarasyon' geliştirmiştir. Bu belge, her ülkenin hangi anlaşmaya dahil olduğu fark etmeksizin sorumlu olması gerektiğı düşünölen sekiz adet temel işgücü standardına açıklık getirmektedir. ILO bunları dört alanda sınıflandırmaktadır:

- Birlik kurma özgürlüğünün ve kolektif olarak pazarlık yapma hakkının tanınması,
- Her türlü zorla çalıştırılmanın yasaklanması,
- Çocuk işgücünün istismarına etkili bir şekilde son verilmesi,
- İstihdamda ve meslek edinmede ayrımcılığın yasaklanması.

Küreselleşmenin yönetimi olgusu, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasını, yoksulluğun bertaraf edilmesini, bireylerin güvenli ve insan onuruna

yakışır bir işte istihdam edilebilmelerini destekleyen ILO'nun stratejilerinin bir bileşimidir. Bu Standartların toplum açısından ortaya çıkaracağı yarar dikkate alındığında dual bir yapı ile karşılaşılmaktadır. Esas itibarıyla standartlar istihdam ilişkileri bağlamında insan onuruna yaraşır çalışma ilişkilerinin desteklenmesi açısından oldukça önemlidir. Bu açıdan ekonomik kalkınmanın kişiye yaraşır meslekler ve istihdam ilişkileri meydana getireceği düşünülmektedir. Diğer bir yönden adaletli bir globalleşme için küresel anlamda legal bir toparlayıcı görev üstlenmekte, oyun alanının düzenini oluşturmakta, iktisadi gidişatın ilerleme yolunu meydana getirmektedir. Tüm bunlardan yola çıkarak iktisadi ilişkiler üzerindeki etkisinin oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Bir ülkenin uluslararası çalışma standartlarını kabul etmesi, kalkınmasıyla çelişmez. Aksine, bu standartlara ulaşılması, gelişiminin önemli bir parçası olarak görülmelidir. Bu vurgu oldukça önemlidir, çünkü ülkelerin ILO standartlarını makul bir şekilde benimsemeden önce, çoğunlukla başlangıçta yüksek bir gelişmişlik düzeyine ulaşmaları gerektiği ileri sürülmüştür. ILO'nun faaliyetlerinin altında yatan temel faktör, işçi hakları üzerine çalışmaktır. ILO'nun faaliyetleri, çalışma haklarının yasal bir çerçevede korunmasını sağlayarak bu hakların genişletilmesini sağlamaktır (Karaaslan ve Şenkal, 2019: 55-56).

B. Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve İşgücü Standartları

Dünya ticaret örgütü işgücü standartları çerçevesinde incelendiğinde taahhüt altına alınmaktan ziyade daha çok taraf olunan bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Küresel işgücü standartları, Dünya ticaret örgütüyle alakalı bir mevzu olmamakta ve üye ülkeler mevzuya farklı bakış açıları ile yaklaşmaktadırlar. Esas itibarıyla Dünya Ticaret Örgütü kendisini küresel işgücü standartları mevzusuna bir taraf olarak nitelendirmemektedirler. Fakat bazı sanayileşmiş ülkeler, WTO'nun kural ve düzenlemelerinin, üye ülkelerin istihdam şartlarının iyileştirilmesi anlamında önemli bir motive edici yol olarak değerlendirilebileceği görüşünü ortaya atmaktadırlar. Fakat bu durum oldukça tartışmalı bir konudur.

Dünya Ticaret Örgütü tarafından bakıldığında işgücü standartları çok boyutlu bir değerlendirmeyle açıklanabilmektedir. İlk olarak ülkelerin düşük işgücü standartları sebebiyle dış ticarete haksız bir getiri elde etmesi durumu saklı bir korumacılık olarak algılanmaktadır. Öteki yandan düşük işgücü standartlarının mevcut olduğu ülkenin sağladığı kazanç, tüm diğer ülkeleri standartları çekmeye itip itmediği, ki bu durum da “dibe doğru yarış” kavramını ifade etmektedir. WTO'nun mevzuya ilişkin alakasının farklı bir bölümünü meydana getirmektedir. İkinci olarak, dibe doğru yarışın mevcut olduğu durumda ülkeler sadece kendi standartlarına yakın ekonomilerle ticari ilişkiler geliştirip diğerleri ile ticaretlerinde herhangi bir etkisi olup olmadığıdır.

II. RACE TO THE BOTTOM (DİBE DOĞRU YARIŞ)

Uluslararası yazında “race to the bottom” olarak yer alan kavram dilimize “dibe doğru yarış” olarak çevrilmektedir. Bu kavram en genel anlamıyla emek gücü standartlarında en düşük seviyelere doğru rekabet olgusunu tanımlamaktadır. Sermayenin ve üretimin uluslararasılaşması işgücünü uluslararası bir rekabetin içine sokmuş durumdadır. Bu rekabet ise ücretlerde ve çalışma koşullarında ‘dibe

doğru yarış' biçiminde gerçekleşmektedir. Race to the bottom diğler bir ifadeyle en kötüye doğru rekabet kavramı, ekonomiler arasındaki farklı gelişmişlik seviyeleri sebebiyle ticari ilişkilerde mukayeseli üstünlük elde etmek için kendi işgücü standartlarının öteki ülkelerin standartlarına göre aşağı çekilmesi olarak tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda, bir ülkedeki işgücü standartlarının düşük seviyesi, diğler ülkelerin standartlarında aşağı çekme yönlü bir baskı ortaya çıkarabilir (Seymen ve Özyiğit, 2016: 890-891). İşsizlikteki yükselme eğilimi düşünüldüğünde bu dibe doğru yarışın sonuçları esneklik uygulamalarındaki çeşitlenme, dolayısıyla işçinin korunmasının ortadan kalkması, sosyal güvenliğin azalması ve sendikaların gücünde azalma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Krueger, race to the bottom (1996) kavramını siyasi veya ekonomik idare tarafından işgücünün standartlarını aşağı indirmeye baskılandığı şartlar kapsamında diğler ekonomilerin de yüksek düzeyli işsizlikle burun buruna gelmemek için rekabet baskısıyla kendi çalışanlarının işgücü standartlarını aşağı çekmeleri şeklinde ifade edilmektedir (Krueger, 1996).

Küresel ticarete müdahil olan bazı ülkeler bu tarz hareketleri devam ettirdikçe bunun yüksek emek standartlarını korumayı arzulayan ülkelerde emeğe yönelik negatif dışsallık ortaya çıkardığı söylenmektedir. Bunun nedeni işgücü standartlarını korumayı arzulayan ülkeler, standartlarını aşağı çekmezlerse rekabet edebilme kuvvetlerini yitireceklerdir. Başka bir deyişle, emek standartlarını aşağı çekerek yüksek standartlara sahip ülkelere karşı rekabet avantajı yakalamak isteyen ülkeler dolaylı yollardan bu ülkelere standartları aşağı çekmelerine yönelik baskı yapmaktadır.

Ücretlerin düşürülmesi, emeğin örgütlü gücünün kırılması, çalışma koşullarının en alt seviyelere indirilmesi sürecini ifade eden race to the bottom olgusunu gelişmiş ülkelerdeki birçok çok uluslu şirketin az gelişmiş ülkelere yaptığı yatırımlarda görebiliriz. Gelişmiş ülkeler ucuz işgücünün yoğun olduğu az gelişmiş ülkelere gelerek yatırımlarını buralarda gerçekleştirmektedirler. Bu ülkelerdeki işçiler çok düşük ücretlerle, birçok haktan mahrum bırakılarak, oldukça düşük çalışma standartlarında istihdam edilmektedirler. Örneğin, 2012 Londra Olimpiyatlarındaki spor giyim tedarikçileri Nike, Puma, Adidas gibi markalardı. Adidas'ın bu ürünleri Bangladeş'teki tekstil fabrikasında üretilmiştir. Buradaki fabrikada çalışan ücretler kendi ülkelerindeki yasal asgari ücretin bile altında saatlik çok düşük ücretlerle ve haftada oldukça yüksek çalışma saatlerinde çalıştırılmaktadır. Ayrıca bu fabrikalarda çocuk işçiler de istihdam edilmektedir. Race to the bottom kavramına diğler bir örnek olarak 2010 yılında Bangladeş'teki tekstil binasında yangın çıkmıştır. Yangın sırasında kilitli olan bina kapıları birçok işçinin duman boğulmasına ya da pencerelerden atlayarak hayatlarını kaybetmelerine neden olmuştur. Bu yangın gelişmişlik düzeyi düşük ülkelerde işçilerin temel haklarına yönelik ihlallerin ne kadar yaygın olduğunu ve işçilerin iş güvenliği olmaksızın oldukça kötü çalışma şartlarında çalıştırıldıklarını gözler önüne sermektedir.

III. İŞGÜCÜ STANDARTLARI VE ULUSLARARASI TİCARET

İşgücü standartları yabancı yatırımları etkileyen önemli bir faktör olup uluslararası ticarete gittikçe değer kazanan bir konu haline gelmektedir. Küreselleşme süreciyle birlikte ticaret serbestleşmekte; üretim ve istihdam koşulları dönüşmektedir. Bununla birlikte işgücü standartları uluslararası ticaret stratejisinde önemli bir politika aracı olarak kullanılmaktadır. Standartlardaki değişim dış ticaret yapılarını da etkilemektedir. Buradan hareketle, işgücü standartları küresel rekabet çerçevesinde değerlendirilebilir. Uluslararası ticaret ile işgücü standartlarının birbirleriyle ilişkisi, gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkelerin etkileşimlerinde oldukça önemli bir hal almıştır.

Çok uluslu şirketler (ÇUŞ) küreselleşme sürecini etkileyen ve sürece hız katan faktörlerin başında gelir. ÇUŞ'lar ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları (DYY), işçi hakları ve işgücü standartları üzerinde ciddi bir etki yaratarak önemli bir güç konumuna gelmişlerdir. DYY genel olarak ÇUŞ'lar kanalıyla mevcut ülke dışındaki ülkelerde kaynak üretmek adına yapılan sermaye akımlarıdır. Zengin doğal kaynaklara sahip ülkeler DYY'leri ülkelere getirme konusunda avantajlı bir duruma sahiptir. Küreselleşme üzerinde devam eden en yaygın tartışmalardan biri, ülkelerin yabancı sermaye yatırımları için giriştikleri rekabette yatırımları çekmek için işgücü standartlarını aşağı doğru çekmeleridir. Bu durumun, uluslararası ticaret ile işgücü standartları arasında dibe doğru bir yarışa neden olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde üretim süreçlerinde düşük işgücü standartlarının var olduğu ve işçi haklarının sömürüldüğü ifade edilmektedir (Davies ve Vadlamannati, 2011: 1-3). Başka bir tartışma noktası da küresel ticaretin serbestleşmesi ve gittikçe artan küresel rekabet doğrultusunda, işgücü standartlarının ve çalışma maliyetlerinin düşük olduğu ülkelere gerçekleştirilen ithalatın, gelişmişlik düzeyi yüksek olan ülkelere zayıf niteliğe sahip ve emek ağırlıklı işgücünü olumsuz yönde etkileyeceği görüşüdür (Addo, 2015: 19-20).

İşgücü standartlarının yüksek olduğu gelişmiş ülkeler, gelişmişlik düzeyi düşük olan ülkelerin işgücü maliyetlerini aşağı çekebilmek için işgücü standartlarını düzgün uygulamadıklarını öne sürmektedir. Gelişmiş ülkeler işgücü koşullarının daha iyi duruma getirilmesine imkan sağlayacak işgücü standartlarının uygulanmasından kaçınmanın yüksek standartlara sahip olan ülkelere işgücü standartlarının aşağı yönlü olarak hareket etmesine neden olacağını ifade eder. Bunun nedeni, en düşük standart düzeyinde aşağı yönlü olarak ilerleyen bir yarışın varlığını ifade eden düşünceye göre, küresel ticarete mevcut olan düşük standardın yarattığı rekabetin faydası yüksek olan işgücü standartlarının maliyet olarak algılanmasına sebep olmaktadır. Bu durumda, yüksek standartlar aşınmakta ve ticaret en dip standartlar çerçevesinde kıran kırana bir yarışa dönüşmektedir. Bununla beraber, işgücü standartlarının düşük seviyede olduğu gelişmekte olan ülkelerdeki emek ağırlıklı üretimi yapılan düşük katma değerli ürünlerin gelişmiş ülkelerin iç piyasasına dahil olması, adil olmayan haksız bir rekabet avantajı olarak ifade edilmektedir. Bu ifadeye katılanlara göre, standartları yüksek olan gelişmiş ülkeler düşük standartların neden olduğu negatif etkilere karşı tedbirli olmak

durumundadır. Tedbir olarak alınabilecek başlıca şey, uluslararası işgücü standartları üzerinde global olarak düşünce birliğinin sağlanması ve düşük olan işgücü standartlarının küresel ticarete karşı etkilerinin en aza indirilmesidir (Parlak, 2004: 64-65).

Küreselleşmenin temel bir eleştirisi, dibe doğru bir yarışa yol açmasıdır. Spesifik olarak, ÇUŞ'ların daha düşük düzenleyici standartlara sahip ülkelere yatırım yaptıkları ve ülkelerin yabancı sermayeyi çekmek için rekabetçi bir şekilde birbirlerinin standartlarını etkilediği varsayılmaktadır. İlk olarak, istihdamı koruma kurallarındaki bir azalma, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında bir artışa yol açar. Buna ek olarak, işgücünü koruma mevzuatındaki değişikliklerin nispeten doğrudan yabancı sermaye yatırımları türleri üzerinde daha büyük bir etkisi vardır. İkincisi, ülkelerin rekabetçi bir şekilde birbirlerinin işgücü piyasası standartlarını etkilediğine dair görüşler mevcuttur (Olney, 2013: 191-192).

Tablo 1. Ülkelere ve Bölgelere Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları (Milyon Dolar) (1990-2021)

Bölge/Ülke	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021
Dünya	204 887,7	345 142,7	1356 685,1	953 219,6	1390 942,3	2063 638,3	1632 638,5	1448 276,2	1480 626,0	963 138,5	1582 309,8
Gelişmiş Ülkeler	171 279,5	228 407,0	1133 973,8	630 455,5	761 318,7	1322 723,0	937 683,0	753 320,3	764 455,7	319 189,8	745 739,2
Avrupa	102 697,3	141 746,4	710 777,7	505 800,0	482 674,1	763 717,7	513 250,0	398 049,2	404 755,7	80 786,5	219 032,6
Fransa	16 506,2	23 562,5	27 495,0	33 228,7	13 890,1	45 364,7	24 832,5	41 833,0	28 363,0	4 869,8	14 192,9
Almanya	2 962,4	12 024,5	198 279,3	47 449,8	65 643,0	30 540,9	48 641,4	72 098,0	52 665,2	64 589,3	31 266,8
Birleşik Krallık	30 461,1	23 589,6	115 304,0	182 927,9	58 200,3	39 185,7	96 353,8	87 837,5	45 454,4	18 193,6	27 561,5
Amerika Birleşik Devletleri	48 422,0	58 772,0	314 007,0	104 773,0	198 049,0	467 625,0	308 956,0	203 234,0	225 108,0	150 828,0	367 376,0
Japonya	1 806,0	41,5	8 322,7	2 775,8	-1 251,8	2 975,5	9 355,6	9 962,7	13 755,4	10 702,6	24 652,0
Kore	1 045,6	2 487,1	11 509,4	13 643,2	9 497,4	4 104,1	17 912,9	12 182,6	9 634,3	8 764,9	16 819,7
Gelişmekte Olan Ülkeler	33 608,2	116 735,7	222 711,3	322 764,2	629 623,6	740 915,2	694 955,5	694 955,9	716 170,4	643 948,8	836 570,6
Afrika	2 845,2	5 665,1	10 381,8	29 265,3	47 243,0	57 922,1	40 176,0	45 384,2	45 678,1	38 952,2	82 990,5
Güney Afrika	- 78,5	1 241,2	6 887,3	3 646,9	1 635,6	2 729,4	5 008,4	5 449,6	5 125,0	3 062,3	40 888,8
Asya	21 932,9	80 676,5	132 385,7	215 995,1	422 569,8	530 810,5	501 381,8	496 897,8	511 631,8	518 893,1	618 983,4
Çin	3 487,1	37 520,5	40 714,8	72 406,0	114 734,0	135 577,0	136 315,0	138 305,0	141 225,0	149 342,0	180 957,0
Kamboçya	0,0	150,7	148,5	381,2	404,3	822,8	785,7	207,6	661,9	624,6	484,4
Endonezya	1 092,0	4 419,0	-4 550,4	8 336,3	13 770,6	16 641,5	20 579,2	20 563,5	23 883,3	18 591,0	20 081,3
Vietnam	180,0	1 780,4	1 289,0	1 954,0	8 000,0	11 800,0	14 100,0	15 500,0	16 120,0	15 800,0	15 660,0
Bangladeş	3,2	92,3	578,6	845,3	913,3	235,4	151,6	613,3	874,0	563,6	895,6

Hindistan	236,7	2 151,0	3 588,0	7 621,8	27 417,1	44 064,1	39 903,8	42 156,2	50 558,3	64 072,2	44 735,1
Pakistan	278,3	492,1	309,0	2 201,0	2 022,0	1 673,0	2 496,0	1 737,0	2 234,0	2 057,0	2 102,0
Türkiye	684,0	885,0	982,0	10 031,0	9 085,0	18 976,0	11 113,0	12 573,0	9 594,0	7 821,0	12 530,0

Kaynak: UNCTAD, www.unctad.org (Erişim Tarihi: 03.12.2022)

Tablo 1, 1990-2021 aralığındaki dönemde ülkelere ve bölgelere gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını göstermektedir. Buna göre, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının 2021'de tüm bölgelerde güçlü bir şekilde toparlandığını görmekteyiz. Gelişmiş ülkelere 2020 yılında 319189,8 milyar \$'lık doğrudan yabancı sermaye girişi olurken, 2022 yılında bu değer 745739,2 milyar \$ olmuştur. 2020'deki oldukça düşük değerlerden sonra 2021'deki gelişmiş ülkelere yönelik doğrudan yabancı yatırım akışlarındaki artış küresel büyümenin önemli bir kısmını oluşturmuştur. Gelişmekte olan ülkelere 2020 yılında 643948,8 milyar \$'lık doğrudan yabancı sermaye girişi olurken, 2022 yılında bu değer 836570,6 milyar \$ olmuştur. Gelişmekte olan bölgelere yönelik doğrudan yabancı sermaye akışları da önemli ölçüde artış göstermiştir. Gelişmekte olan Asya'ya doğrudan yabancı yatırım girişleri ciddi bir şekilde artarak 619 milyar \$'lık yeni bir zirveye ulaştı. Türkiye'yi incelediğimizde, 2020 yılından 2021'e geldiğinde doğrudan yabancı sermaye girişinde 7,8 milyar \$'dan 12,5 milyar \$'a çıkan önemli bir artış yaşandığı görülmektedir.

İşçi Hakları Endeksi, 135 ülkede istihdam yaşam döngüsü boyunca bir işçiyi etkileyen istihdam düzenlemesinin ana yönlerini ölçen yasal bir endekstir. Kendisini yalnızca ilgili iş mevzuatının varlığı veya yokluğu ile sınırlar; karşılaştırmalı bir araçtır, uluslararası bir yeterlilik standardıdır ve kullanıcılarının dünyadaki çalışma mevzuatını karşılaştırmasına olanak tanır; işgücü piyasası düzenlemesine ilişkin “nesnel ve eyleme geçirilebilir” verilerin bir havuzudur. Ayrıca, küresel işgücünün yaklaşık %90'undan fazlasını etkileyen işgücü piyasası düzenlemesi, bu endeks kapsamında analiz edilmiş ve puanlanmıştır. Bu hesaplama ile çalışma hayatlarını iyileştirmek için tüm soyut yasal bilgileri işçilere erişilebilir kılmak amaçlanmıştır. Bununla birlikte İşçi Hakları Endeksi, 10 konu/gösterge ve 46 değerlendirme kriterini kapsar. Bu göstergeler; adil ücretler, insana yakışır çalışma saatleri, istihdam güvenliği, aile sorumlulukları, işyerinde annelik, güvenli çalışma, sosyal güvenlik, adil muamele, çocuk ve zorla çalıştırma ve sendikadır. Tüm bunlar İnsana Yakışır İş Gündeminin temel unsurlarına dayanmaktadır. Bu endeksin kapsadığı her bir gösterge için puanlar, o gösterge altındaki bileşenlerin ortalaması hesaplanarak belirlenir; burada ulaşılabilecek en yüksek puan 100'dür. İşçi Hakları Endeksi ayrıca, zorlukların ortaya çıkarılmasına ve en iyi uygulamaların belirlenmesine yardımcı olabileceğinden, politika tartışmalarını canlandırmak için kullanılabilir yararlı bir kıyaslama aracıdır. (Wage Indicator Foundation and Centre for Labour Research, 2022). Puan aralığı 0-50 ise, insana yakışır iş eksikliği; 50,5-60 ise, insana yakışır işe temel erişim; 60,5-70 ise, insana yakışır işe sınırlı erişim; 70,5-80 ise, insana yakışır işe makul erişim; 80,5-90 ise, insana yakışır işe yaklaşmak ve 90,5-100 ise, insana yakışır iş olarak ifade edilmektedir.

Tablo 2. İşçi Hakları Endeksi

Ülkeler	2020 Endeks Değeri	2022 Endeks Değeri	Nitelik	Düşük Gösterge Değerleri
Çin	71	71	insana yakışır işe makul erişim	Sendika(0); Adil Muamele(40); Aile Sorumlulukları(50)
Japonya	72.5	72.5	insana yakışır işe makul erişim	İstihdam Güvenliği(40) ; Adil Muamele(40); Sendika(50)
Kore	75.5	81	insana yakışır işe yaklaşmak	Sendika(50); Adil Muamele(60); Sosyal Güvenlik(60)
Türkiye	80	82.5	insana yakışır işe yaklaşmak	Sendika(50); Adil Ücretler(60); Çocuk ve Zorla Çalıştırma(75)
Katar	45	47	insana yakışır iş eksikliği	Sendika(0); Adil Muamele(0); İşyerinde Annelik(20)
Amerika Birleşik Devletleri	59.5	63.5	insana yakışır işe sınırlı erişim	İstihdam Güvenliği(20); Sendika(25); İnsana Yakışır Çalışma Saatleri(40)
Bangladeş	47	48	insana yakışır iş eksikliği	Sosyal Güvenlik(0); Aile Sorumlulukları (0); Adil Muamele(20)
Hindistan	67	65	insana yakışır işe sınırlı erişim	Adil Muamele(20); Sendika(25); İstihdam Güvenliği(40)
Pakistan	51	51	insana yakışır işe temel erişim	Aile Sorumlulukları(0); Sendika(0); Adil Muamele(20)
Endonezya	60.5	60.5	insana yakışır işe sınırlı erişim	Sendika(0); Aile Sorumlulukları(25); İşyerinde Annelik(40)
Ülkeler	2020 Endeks Değeri	2022 Endeks Değeri	Nitelik	Düşük Gösterge Değerleri
Vietnam	66.5	75	insana yakışır işe makul erişim	Sendika(25); Aile Sorumlulukları(50); İstihdam Güvenliği(60)
Güney Afrika	81	79	insana yakışır işe makul erişim	İstihdam Güvenliği(40); Aile Sorumlulukları(50); Sosyal Güvenlik(60)
Kenya	65.5	66	insana yakışır işe sınırlı erişim	Adil Ücretler(40); Aile Sorumlulukları(50); İnsana Yakışır Çalışma Saatleri(60)
Almanya	84	86.5	insana yakışır işe yaklaşmak	Sendika(50); Aile Sorumlulukları(75); İstihdam Güvenliği(80)
Birleşik Krallık	81	83	insana yakışır işe yaklaşmak	İstihdam Güvenliği(40); Sendika(50); Adil Ücretler(60)
Danimarka	89	91.5	insana yakışır iş	İstihdam Güvenliği(60); Aile Sorumlulukları(75); Sosyal Güvenlik(80)

Kaynak: www.wageindicator.org (Erişim Tarihi: 02.12.2022)

Tablo 2, işçi hakları endeks değerlerini göstermektedir. Buna göre, Bangladeş 48, Pakistan 51 ve Endonezya 60,5 endeks değerlerine sahiptir. Endeks değerlerinin bu kadar düşük olması endeksi oluşturan işgücü göstergelerinden bazılarında bu ülkelerin oldukça düşük puanlara sahip olmalarındır. Bu durum bu ülkelerin işgücü piyasalarında bazı olumsuzluklar olduğuna ve standartların tam uygulanamadığına işaret etmektedir. Bu durumda, bu ülkelerin insana yakışır işten uzaklaştığı sonucuna varılabilir. Çalışma koşulları açısından hangi ülkelerde dibe doğru yarışın olduğu ve hangi ülkelerin dibi tanımladığı tartışması çerçevesinde bakıldığında Bangladeş, Pakistan ve Endonezya ülkelerinin bu kapsama dahil

olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye 82,5'lik endeks değeri ile insana yakışır işe yaklaşmaktadır. Türkiye sendika ve adil ücretler göstergelerinde diğer endeks göstergelerine nazaran daha düşük puanlar almıştır. Bu sorunların çözümüne yönelik düzenlemeler düzgün işleyen bir işgücü piyasası için oldukça önemlidir.

SONUÇ

Küreselleşme olgusu kırk yılı aşkın süredir iktisat politikalarına yön vermede önemli bir yere sahiptir. Serbest ticaret ve iktisadi yapıda meydana gelen dönüşümler ülkelere farklı imkanlar yaratsa da işgücü koşulları üzerinde olumsuz etkiler oluşturacak durumların ortaya çıkmasına da öncülük edebilir. Bu bağlamda, küreselleşmenin işgücü standartları üzerinde meydana getirdiği etki oldukça önemlidir.

Küreselleşme ile birlikte ülkeler arasındaki mal, hizmet ve sermaye dolaşımı serbestleşmiş ve dünya ekonomileri birbirleri ile daha entegre hale gelmiştir. Bunun yanı sıra her geçen gün artan teknolojik gelişme ülkeleri birbirlerine daha da yakınlaştırmaktadır. Bu süreçte emek piyasaları da derinden etkilenmiş ve önemli bir dönüşüme maruz kalmıştır. Ülke yönetimlerinin izlediği mukayeseli üstünlükleri temel alan politikalar düşük ücret düzeylerine ve ağırlaştırılmış çalışma şartlarına neden olurken, uluslararası ölçekte emek piyasalarındaki şartları geriye çeken bir etki yaratmakta ve emek standartlarını dibe doğru çeken bir sürecin doğmasına olanak tanımaktadır. Global sistemde bulunan ülkelerin işgücü piyasaları bu küresel etkileşim ve değişimden bazen fayda sağlarken bazen de zarara uğramaktadır.

Dibe doğru yarışı durdurmak ve yukarı doğru tırmanmayı teşvik etmek, ekonomik ilişkileri ve işçi hakları ihlallerini ele alan mekanizmaları yeniden düşünmeyi gerektirir. Yapılan çalışmalardan görüldüğü üzere, ticaretin serbestleştirilmesi ve küresel tedarik zincirlerinin büyümesi, pek çok ülke ve sektörde insana yakışır işin büyümesi ile sonuçlanmamaktadır. Bunun aksine, birçok durumda ücretlerin yerinde saydığı, hatta düştüğü ve işçi hakları ihlallerinde artış yaşandığı görülmektedir. Bunun nedeni, bu biçimiyle ticaret serbestleşmesinin, küresel tedarik zincirlerinin tepesindeki ÇUŞ'ların gücünü pekiştirirken, işçilerin ve tedarikçilerin karşı karşıya olduğu rekabet baskısını artırmasıdır (Anner, 2015: 7). Bu süreç ele alınırken öncelikle ticaret anlaşmaları sadece çalışma standartlarını kapsamamalı bunun fazlasını içermelidir. Ücret, çalışma saatleri ve sağlık-güvenlik gibi konulara ekstra özen gösterilmelidir. Ayrıca, bu konulara dair ortaya çıkan ihlallere karşı etkili sonuçlar almada yaptırımlar ve uygulama hükümleri gibi süreçlere başvurulabilir. Burada önemli olan diğer bir nokta çözümlerin sürdürülebilir olmasıdır; bunun için de devletlerin kapasitelerini geliştirmeleri gerekmektedir.

Tüm çalışanların örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlık hakkı, ayrımcılık yapılmaması, zorla veya çocuk işçi çalıştırılmaması, çalışma saatleri, işyerinde güvenlik ve sağlık ve sosyal koruma sistemine erişim gibi temel çalışma haklarından yararlanması gerekir. Karşılaştırmalı İşçi Hakları Endeksi'nden elde edilen sonuçlar ve öngörüler, çeşitli ülkelerde oldukça ihtiyaç duyulan iş mevzuatı reformlarını getirmek için kullanılabilir. Bu anlamda endeks, eksik yasal

hükümlerin geliştirilmesine ve işgücü standartlarının iyileştirilmesine yardımcı olmaya çalışır.

Türkiye'deki işgücü piyasaları incelendiğinde emek sektörünün gitgide sendikasızlaştığı ve işçilerin hayatını idame ettirmesine olanak sağlayacak ücret seviyesinden yoksun bırakıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra özellikle 1980 öncesi süreçte elde edilmiş olan eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi haklar zamanla yitirilmekte, devletin uyguladığı neoliberal politikalar sonucunda bu alanlar sermayenin denetimine terk edilmektedir. Özel İstihdam Büroları (ÖİB) ile Geçici İş İlişkisini yasallaştıran kiralık işçi düzenlemesi Türkiye'nin küresel işbölümü içinde bir çevre ekonomisi olarak kıran kırana rekabette kendi payına düşen vazifeyi idame ettirme gayreti şeklinde yorumlanabilir. ÖİB'ye kayıtlı bulunan çalışanlar yarış durumuna istinaden devamlı olarak düşük seviyede ücret ve iyi olmayan çalışma şartlarına zorlanacaktır (Malgaç ve Ünlü, 2017: 270-273). Yasayla birlikte kurulan sistemde oldukça esnek, kuralsız, örgütsüz ve güvencesiz bir işgücü piyasasının ortaya çıktığı gözlenmektedir. Bu neticeler doğrultusunda Türkiye'nin küresel sistem içerisinde kendisine ucuz işgücü deposu olarak bir yer edindiğini söyleyebiliriz.

Gelişmekte olan ülkeler alternatif politikalar üretemezlerse gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkelerin arasındaki fark daha da büyüyecektir. Türkiye'deki emek piyasalarına baktığımızda işgücünün sürekli olarak sendikasız hale geldiği ve hayatta kalmaya yetecek bir ücret seviyesinden uzak düştüğü görülmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Yönetim ve Ekonomi Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Addo, K. (2015). Core Labour Standards and International Trade, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2015.
- Aktay, N. (2011). Sosyal Güvenliğin Sağlanmasında Önemli Bir Unsur Olarak Çalışma Yaşamının Denetimine İlişkin Uluslararası Düzenlemeler. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2(2).
- Anner, M. (2015). Stopping the Race to the Bottom. Challenges for Workers' Rights in Supply Chains in Asia. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Aydın, F. ve Albayrak, N. (2014). Türkiye Tarafından Onaylanan ILO Sözleşmeleri. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Yayın No: 08, Ankara.
- Baştaymaz, T. (1998). Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Açmaz: İşsizlik veya Kırsal Eksik İstihdam. *Mercek Dergisi Mess Yayın*, İstanbul.
- Davies, R. B. and Vadlamannati, K. C. (2013). A Race to The Bottom in Labor Standards? *An Empirical Investigation. Journal of Development Economics*, 103, 1-14.
- Erol, S. İ. (2016). İşgücü Piyasalarının Değişen Yapısı ve Sorunları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (2), 34-56.
- ILO, (2016). World Employment Social Outlook, Geneva.

- Kalkınma Bakanlığı, (2018). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). *İşgücü Piyasası ve Genç İstihdamı Özel İhtisas Komisyonu Raporu*.
- Karaaslan, İ. ve Şenkal, A. (2019). Labour Migration and International Labour Standards: An Assessment in Terms of Labour Market. *İnsan ve İnsan*, 6(19), 45-62.
- Krueger A. B., (1996). Observations on International Labor Standards and Trade, NBER WorkingPaper 5632, Cambridge.
- Kutal, G. ve Büyükuşlu, A. R. (1996). *Çokuluslu Şirketler ve İnsan Kaynağı Yönetimi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Labour Rights Index, (2022). [www.wageindicator.org](https://wageindicator.org) <https://labourrightsindex.org/lri-2022-documents/lri-2022-final-7-oct.pdf> (Erişim Tarihi: 01.12.2022)
- Labour, C. Global estimates 2020, trends and the road forward-executive Summary. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---ipecc/documents/publication/wcms_800278.Pdf
- Malgaç, H. ve Ünlü, E. Ö. (2017). Neo-Liberal Emek Yönetiminde Devletin Rolü: Türkiye’de Özel İstihdam Büroları. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, (VIII-II), 253-278.
- Nurdoğan, A. K. (2018). Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (UÇÖ-ILO) yüzüncü yıl dönümü ve Türkiye ilişkileri. *Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 3(4), 78-95.
- Olney, W. W. (2013). A Race to the Bottom? Employment Protection and Foreign Direct Investment. *Journal of International Economics*, 91(2), 191–203.
- Parlak, Z. (2004). Küreselleşme ve çalışma standartları. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (9), 43-88.
- Race to the Bottom Olympic Sportswear Companies’ Exploitation of Bangladeshi Workers, (2012). www.waronwant.org.
- Seymen, A. D. ve Özyiğit M. (2016). Emek Gücü Standartlarının Düşürülmesi Üzerinden Kıran Kıran Rekabet: Türkiye’deki Özel İstihdam Büroları ve Kiralık İşçilik Düzenlemesi, Türkiye Ekonomi Kurumu.
- TUİK, Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları 2019. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Child-Labour-Force-Survey-2019-33807>
- TUİK, İstatistiklerle Çocuk, 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2020-37228>
- TUİK, (2020). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2020-37228>
- Uyanık, Y. (2008). Neoliberal Küreselleşme Sürecinde İşgücü Piyasaları. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 209-224.
- www.tuik.gov.tr (Erişim Tarihi: 11.06.2022)
- www.unctad.org (Erişim Tarihi: 03.12.2022)

SUMMARY

The process of globalization is changing and transforming the period we live in. With the 1980s, barriers to international trade were removed and new strategies emerged. In the emerging integration process, the obstacles on capital and service flows began to disappear. With the technological advances, this liberalization process and the fluidity of capital have accelerated. Thus, increasing international capital flows cause an increase in foreign direct investments. In this process, the mobility of capital, labor and service increases.

The phenomenon of globalization, which affects countries both socially and economically, also significantly affects the labor market. In this globalization process, production has gained a global dimension and as a result, the workforce has also become globalized. The division of production into different stages in different parts of the world allows each stage of the production process to be moved globally to regions where it can be produced at low costs. Thus, countries assume different roles in the global value chain. Multinational corporations prefer places

where they can produce at the lowest cost. However, countries with a low level of development may choose to lower their labor standards in order to attract foreign direct investments to their countries. The situation of competing towards the worst by lowering the labor force standards is expressed as “race to the bottom” in the foreign literature. This process, which is defined as "race to the bottom" in Turkish, reveals non-standard jobs in the labor market. As a result, a precarious labor market is formed. While the flexibility or elimination of labor standards provides competitive advantage to multinational companies, it erodes the rights of the working day. Unemployment and precarious forms of employment are increasing in labor markets; wages are falling and job security and social rights are declining. This indicates a crisis in the labor market.

One of the most important criticisms of globalization is that it creates a race to the bottom. From a competitive perspective, it is an important question whether the decline in global labor standards is creating unfair benefits in countries with low standards. In addition, another important point is whether the exports realized by low-development countries by lowering their labor standards will create any pressure on the labor standards of other countries. Although the views on these issues vary, it can be said that there is a much more negative picture in the labor markets of the developing countries, which are at the bottom of the global value chain, rather than the developed countries that are at the top of the global value chain.

The aim of this study is to draw attention to the issue of decent work, which is also included in the United Nations Development Goals. In the study, it is aimed to examine the transformation in the labor market by including service and capital flows within the framework of the decline towards the bottom. In this context, first of all, the labor force standards were examined in the study, and then the race to the bottom phenomenon was examined. In the last part, labor standards and international trade relations are given. Increasing competitive pressure in the process of globalization can have negative consequences for the workforce by lowering working standards. In order to prevent the long-term negative effects of this situation, there is a need to increase efforts to improve labor conditions. It is very important to promote labor standards, which are one of the important indicators of economic development, in the international environment. In the process, there have been significant changes in many factors such as the nature of labor, wages and working conditions. Stopping the race to the bottom and fostering an upward climb requires rethinking economic relations and the mechanisms that address workers' rights abuses.